

היום נלמד בעזרת ה':

מועד קטן דף ב

משנה: יש מלאכות שמותר לעשותן בחול המועד ויש מלאכות שאסור, והתורה מסרה לחכמים להחליט איזו מלאכה מותרת ואיזו אסורה.

בית השלחין: שדה שנמצאת בהר וצריך להשקותה תמיד. והתירו לו להשקותה בחול המועד, לפי שאם לא ישקה אותה יהיה לו הפסד גדול, ובמקום הפסד התירו חכמים לטרוח בחול המועד. וכן התירו להשקותה בשנת השמיטה ויבואר בגמרא.

ומותר לו להשקותה בין ממעיין שיצא בתחילה דהיינו שעבשיו מתחיל לנבוע, ואין חוששים שמא תיפול הקרקע שסביבו והוא יבוא לתקנה במועד שזוהי טרחה מרובה, ובין ממעיין שלא יצא בתחילה.

אבל לא משקים ממי הגשמים לפי שיש בזה טרחה יתירה.

ולא ממי הקילון: בור עמוק ובו מכונסים מי גשמים, ויש טרחה גדולה לדלות משם מים.

עוגיות לגפנים: גומות מתחת לגפנים שממלאים אותם במים. ויש בעשייתן טירחא יתירה.

אין עושים את האמה בתחילה: אמה היא תעלה (בגודל אמה על אמה) המוליכה את מי הגשמים מהבור שבו הם מכונסים. אסור לעשות אמת המים במועד משום טירחא. ונחלקו רבי אליעזר בן עזריה וחכמים אם מותר לעשותה בשביעית. אמנם מותר לתקן את אמות המים המקולקלות שנסתמו מחמת עפר שנפל לתוכן במועד, וק"ו בשביעית.

קלקולי המים: אבנים שנפלו מהחומה של הבורות (-רש"י דף ה'), וכן מנקים אותם (= חוטטין) מהעפר והצרורות שנפלו לתוכן.

ומציינין את הקברות: בסיד לסימן שלא ידרכו עליהם עוברי דרכים.

(המשך בדף הבא ↓)

ויוצאין אף על הכלאיים: שלוחי ב"ד יוצאים בחול המועד לבדוק אם זרעו כלאיים, ואם כן עוקרים אותם.

נמרא: השתא יש לומר: כלומר אם כתבה המשנה שמותר להשקות אפילו ממעין שיצא בתחילה, אין חידוש שמותר גם ממעין שלא יצא בתחילה?

הגמרא מתרצת. בכדי ללמד שדוקא בית השלחין מותר להשקות בחול המועד, אבל שדה 'בית הבעל' השוכנת בעמק ומשופעת במי גשמים אין לה הפסד אם לא ישקו אותה – ולכן אסור להשקותה אפילו ממעין ותיק שלא יצא בתחילה.

ונאי משמע: מהיכן אנו לומדים שמשמעות לשון 'שלחין' היא 'צימאון'? - 'משלהי' לשון צמא (והאות ה' ו-ח' מתחלפות).

מהיכן אנו לומדים שמשמעות לשון 'בעל' היא מקום מיושב (מבוסס?) - כבחור שמתחתן ונהיה מיושב בחיים.

בגוייך = בתוכך.

מאן תנא: מיהו התנא של משנתנו הסובר שמותרת מלאכה רק במקום פסידא, ולא להרווחה (ולכן אסורה השקיה בשדה בית הבעל אפילו שגורמת לה להשבחה), ובכל אופן טירחא יתירה אסורה (ולכן אסורה ההשקיה ממי גשמים אפילו לשדה בית השלחין)?

מושכין את המים מאילן לאילן: אם יש מים תחת אילן אחד, מותר לעשות תעלה להעביר את המים לאילן אחר. כי חוסר בהשקיית האילן תגרום הפסד מרובה, אבל אסור להשקות את השדה כולה - שהיא שדה בית הבעל.

אימור דשמעת ליה: מדברי רבי אליעזר בן יעקב אנו רק רואים שאסור לעשות הרווחה אפילו כשאין טירחא יתירה בדבר, ולכן לא משקים את שדה בית הבעל כולה. אבל לא ראינו מדבריו שטירחא יתירה אסורה במקום פסידא?

מאי חרבה: לא יתכן לומר שדברי רבי יהודה שמותר להשקות בית השלחין שחרבה - הכוונה ממש, כי אז אין שום טעם להשקותה. אלא הכוונה שחרב המעיין שהיתה רגילה לשתות ממנו ויצא לה מעיין בתחילה – מותר להשקותה ממנו, מכיון שהיתה רגילה לשתות מהמעין שחרב, אם לא נשקה אותה תתקלקל. אמנם לא התיר רבי יהודה להשקותה ממי גשמים. מכאן שהוא סובר שטירחא יתירה אסורה במקום

פסידא. וגם מהמשך הברייתא הנ"ל רואים כן: 'יתר על כן אמר רבי יהודה' שאסור להפנות אמת המים כי זו טירחא יתירה.

וממאי: אולי רבי יהודה סובר שמעין שלא יצא מתחילה מותר להשקות אפילו בית הבעל, כי דבריו נסובו בפירוש רק על מעין שיצא בתחילה (כפי שמובא בתחילת הברייתא)?

הגמרא מתרצת שחייבים להעמיד את דבריו שאסור להשקות בית הבעל בכל מקרה, בכדי שיתאימו לתנא של משנתנו, כי אין לנו דעה אחרת שתתאים. והסיבה שהברייתא מדברת על מקרה של מעין שיצא בתחילה דוקא – בכדי לחדש שלדעת רבי מאיר מותר להשקות ממנו אפילו בית הבעל!

אתמר המנכש: את העשבים הרעים המפריעים לצמיחת הגידולים.

לרפויי ארעא: לרכך את הקרקע. הניכוש והרטבת האדמה מרככים את הקרקע בדומה לחרישה.

וכי תימא כל היכא: אל תחשוב שבפעולה שיש בה שתי מלאכות חייב רק אחת, שהרי הזומר וצריך לעצים חייב שתיים: א. משום 'נוטע' כי הזמירה גורמת להצמחה. ב. משום 'קוצר' כי הרי הוא משתמש בעצים שחתך.

המנכש והמחפה לכלאיים: המנכש עשבים רעים מגידולי כלאיים, והמחפה זרעי כלאיים בעפר – לוקה משום כלאיים. לדעת רבי עקיבא גם 'המקיים' שרואה כלאיים ואינו עוקר אותם לוקה. רב יוסף מוכיח מכאן כשיטתו שהמנכש חייב משום זורע, כי אם היה חייב משום חורש הרי לא שייך לחייב בכלאיים על החרישה בלבד.

רבה דוחה. המנכש חייב משום שהוא 'מקיים' את הכלאיים, וכל הברייתא היא דעתו של רבי עקיבא הסובר שמקיים לוקה. [כתב הקרן אורה שרק המנכש חייב משום מקיים, אבל המחפה חייב משום זורע].

כלאיים שדך לא: נאמר בפסוק "בְּהִמְתָּךְ לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים" היה אפשר לכתוב 'ולא תזרע שדך כלאים', אלא שבכוונה נסמכה 'שדה' ל'כלאים' ללמד 'כְּלָאִים שְׂדֵךְ לֹא' בכל מקרה אפילו בקיום.

בשביעית בזמן הזה: ואליבא דרבי הסובר שבזמן הזה מצותה מדרבנן (בכדי שלא תשתכח תורת שביעית), ולכן רבנן התירו מלאכות במקום הפסד. רבי לומד זאת

מהפסוק "וְזֶה דְבַר הַשְּׁמֵטָה שְׁמוֹט כָּל בַּעַל מִשָּׁה יָדוּ" 'השמיטה' זו שמיטת קרקע, ו'שמוט' זו שמיטת כספים (המדוברת בפסוק שם). נסמכו שתי השמיטות זו לזו ללמד שרק כששמיטת קרקע נהגת גם שמיטת כספים נהגת. מכאן שיש זמן שבו שמיטת קרקע לא נהגת וזהו הזמן הזה. וטעם הדבר בגלל שאין רוב יושבי ארץ ישראל עליה.

רבא אמר: לדעת רבנן הסוברים ששמיטה בזמן הזה דאורייתא - יש לתרץ שהתורה אסרה רק אבות מלאכות בשביעית, ואילו רבנן אסרו גם תולדות, ובמקום פסידא לא גזרו. 'אבות' הן המלאכות שהיו במשכן ו'תולדות' הן המלאכות הדומות להן באותו עיקרון. זריעה היתה במשכן אבל לא השקיה, ולכן היא מותרת במקום פסידא בשביעית.